

Somut Olmayan Kültürel Miras Unsurlarından Ebru Sanatının Ortaokul Öğrencilerindeki Farkındalık Durumunda Medyanın Etkisi

The Effect of Media on the Awareness of Secondary School
Students on the Art of Paper Marbling Which is One of the
Intangible Cultural Heritage Elements

ANTALYA
İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

Necati ÖZCAN^{1*} Ece Defne UZAK¹ Aslı SUBAŞIOĞLU²

Mustafa Agâh TEKİNDAL²

¹Konak Şehit Ömer Halisdemir Bilim ve Sanat Merkezi, İzmir/Türkiye

¹Konak Şehit Ömer Halisdemir Science and Art Center, İzmir/Türkiye

²İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, İzmir, Türkiye

²İzmir Katip Çelebi University, İzmir, Türkiye

^{1*}dilbilimci@hotmail.com

¹ecedefneuzk@gmail.com

²aslisubasioglu@gmail.com

²matekindal@gmail.com

ORCID: 0000-0002-1524-0600

ORCID: 0000-0002-6679-1058

ORCID: 0000-0001-9011-6290

ORCID: 0000-0002-4060-7048

MAKALE BİLGİSİ / ARTICLE INFORMATION

Geliş Tarihi / Date Received

22.12.2021

Kabul Tarihi / Date Accepted

17.08.2022

Yayın Tarihi / Date Published

Ağustos / August 2022

Yayın Sezonu / Pub Date Season

Ağustos - Ocak / August - January

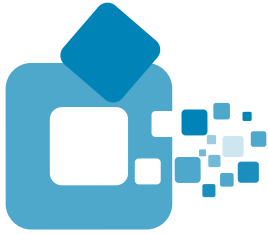
ATIF / CITE as

Özcan, N., Uzak, E. D., Subaşıoğlu, A., Tekindal, M. A. (2022) "Somut Olmayan Kültürel Miras Unsurlarından Ebru Sanatının Ortaokul Öğrencilerindeki Farkındalık Durumunda Medyanın Etkisi"/"The Effect of Media on the Awareness of Secondary School Students on the Art of Paper Marbling Which is One of the Intangible Cultural Heritage Elements". bilar:Bilim Armonisi Dergisi, 5 (1): 54-64. doi: 10.37215/bilar.1039421

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/bilar>

Copyright © Published by Antalya İl Millî Eğitim Müdürlüğü Since 2018, Antalya, 07100 Turkey. All rights reserved.

Somut Olmayan Kültürel Miras Unsurlarından Ebru Sanatının Ortaokul Öğrencilerindeki Farkındalık Durumunda Medyanın Etkisi

The Effect of Media on the Awareness of Secondary School Students on the Art of Paper Marbling Which is One of the Intangible Cultural Heritage Elements

ANTALYA
İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

ÖZET

Kültür, insan topluluklarının yaşadıkları dünyada uzun zaman diliminde doğruluğunu veya yanlışlığını denetleyerek karar verdikleri, ortak bilinçle kabullendikleri ve benimseyerek nesilden nesle aktardıkları değerler bütünüdür. Kültürel belleğin önemli bir bölümünü oluşturan somut olmayan kültürel miras unsurlarını koruma amacıyla hazırlanan ve Türkiye Cumhuriyeti'nin 2006'da taraf olduğu UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, SOKÜM unsurlarını yaşatarak koruma prensibine dayanmaktadır. 2014'te UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne Türk kâğıt süsleme sanatı olarak kaydedilmiş olan ebru sanatı, kadim zamanlardan bugüne Türklerin yaşayan kültürel miras unsurlarından biridir. Bu araştırmada ebru sanatının kültürel miras olarak aktarılmasında medyanın etkisi olduğu varsayımı, ortaokul düzeyinde belirlenen örneklem üzerinde denetlenmiştir. Çalışmanın amacı, ebru sanatının ortaokul öğrencilerindeki farkındalık durumunda medyanın etkisini tespit etmektir. Araştırmada öncelikle detaylı bir literatür taraması yapılarak elde edilen kaynaklar nitel bir yöntem olan doküman analizi ile incelenmiştir. Nicel araştırma yönteminden de yararlanan çalışmada veri toplama aracı olarak on beş sorudan oluşan anket formu kullanılmıştır. Veriler; Excel, Google Form, Jamovi program ve uygulamalarıyla "oranlama", "yüzde", "aritmetik ortalama", "betimsel analiz" teknikleriyle incelenmiş; öğrencilerin sınıf düzeyleri, cinsiyet oranlarına göre karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Araştırma sonunda somut olmayan kültürel mirasın korunması ve aktarılmasında okullar önemini muhafaza etmekle birlikte medyanın -özellikle video paylaşım platformları ve sosyal medya-kültür aktarımı açısından önemli yer edindiği tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: SOKÜM, Ebru Sanatı, Somut Olmayan Kültürel Miras, Medya

ABSTRACT

Culture is the set of values that human societies have decided by controlling their correctness or falsity for a long time in the world they live in, accepted with a common consciousness and transferred from generation to generation by adopting them. The UNESCO Convention for the Protection of Intangible Cultural Heritage, which was prepared to protect the intangible cultural heritage elements that form an important part of the cultural memory and to which the Republic of Turkey became a party in 2006, is based on the principle of preserving the ICH elements by keeping them alive. The art of marbling, which was registered as The Turkish Paper Decoration Art on the UNESCO Intangible Cultural Heritage of Humanity Representative List in 2014, is one of the living cultural heritage elements of Turks from ancient times to the present. In this research, the assumption that the media has an effect on keeping the art of marbling alive by transferring it as a cultural heritage has been checked on the sample determined at the secondary school level. The aim of the study is to determine the effect of the media on the awareness of the art of marbling in secondary school students. In this research, first of all, the sources, which were gathered through a detailed literature review, were analyzed by document analysis, which is a qualitative method. In the study, in which the quantitative research method was also benefited, a questionnaire consisting of fifteen questions was used as a data collection tool. The data were analyzed using Excel, Google Form, Jamovi programs and applications, "rating", "percentage", "arithmetic mean", "descriptive analysis" techniques and were analyzed comparatively according to students' grade levels and gender ratios. At the end of the research, it has been determined that the media -especially video sharing platforms and social media- has an important place in terms of cultural transfer, although schools maintain their importance in the protection and transfer of intangible cultural heritage.

Keywords: ICH, Art of Paper Marbling, Intangible Cultural Heritage, Media

1. GİRİŞ

Kültür, insan topluluklarının ortak yaşam çerçevesinde ve uzun zaman diliminde oluşturduğu maddî ve manevî değerleri kapsar. Kültürel belleğin bir bölümünü oluşturan somut olmayan kültürel miras, 17 Ekim 2003 tarihli Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı (UNESCO)'nın 32. Genel Kurulunda kabul edilen İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi'nde şu şekilde açıklanmıştır: "Toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel uygulamaları, temsilleri, anlatımları, bilgileri, becerileri ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlardır." Buna göre, sözlü gelenekler ve anlatımlar; gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler; doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar ile el sanatları geleneği SOKÜM alanlarını oluşturur (T.C. KTB 2021). Somut olmayan kültürel miras terimi ise UNESCO SOKÜM Sözleşme metninde yer alan "intangible cultural heritage" veya "patrimoine culturel immatérielin" ifadesinin -metne sadık kalmak amacıyla- Türkçe karşılığı olarak belirlenmiştir (Oğuz 2013, 5-13).

SOKÜM Sözleşmesi incelendiğinde kültürel miras unsurlarının yaşatılması ve korunmasına önem verildiği görülmektedir. Burada korumaktan kastedilen dondurarak saklamak değil icra ortamında yaşatarak aktarmaktır (Ölçer Özünel 2019, 39-45). Geleneğe dayanan SOKÜM, her aktarımda yeniden üretilen bir miras alanıdır (Gürçayır 2011, 5-12). Kültürel miras öğeleri aynı zamanda toplumların yaşam değerlerini içerisinde barındırır. Toplulukların estetik ifade biçimlerinin farklılığı yani kültürel ifade çeşitliliği dünya toplumları için bir zenginliktir (Oğuz 2009b, 6-13). SOKÜM Sözleşmesi'nde kültürel miras unsurlarının millî olmakla birlikte evrensel değerine atıf yapılmaktadır. Bu bağlamda ulusal ve uluslararası düzeyde kültürel farkındalığın önemi ön plana çıkmaktadır (Oğuz 2009a, 49). Farkındalık, unsurların varlığı, özellikleri ve önemi konusunda bilincin dikkatleri yönlendirmesidir. Duygu düzenleme, dikkat düzenleme ve maruz bırakma gibi aşamaları olan farkındalık sürecinde medya, sosyal medya ve pazarlama stratejileri ile somut olmayan kültürel miras unsurlarının sunumu farkındalık sürecine katkı sunabilir (Gündüz Alptürker vd. 2021, 16-31).

Yaşamın içerisinde var olan ve uzun süren birikimler sonucu oluşan geleneğin var olabilmesi için değişen ve gelişen modern yaşam şartları içerisinde kendini güncellemesi önemlidir. Gelenekselin güncellenmesinin öze bağlı kalarak değişim veya dönüşümü ifade ettiği belirtilmelidir (Ekici 2008, 33-38). Kültürel miras öğelerinin modern yaşam ortamındaki yerini belirleyen en önemli faktör elbette ki toplumu oluşturan

bireylerin kültürel mirası tanınması, benimsemesi ve yeni kuşaklara aktarmasıdır. Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması toplumsal yaşam düzeninde ve değişimde önemli bir değişken özelliği taşımaktadır. Sürekli bir dinamizm, akışkanlık, arayış, yenilik ve değişim arzusu içinde yaşayan toplumların kültürlerinin şekillenmesinde medyanın da etkisini belirlemek gerekir. Türkçe Sözlük'te medya "iletişim ortamı, iletişim araçları" olarak tanımlanmaktadır (TDK 2011) İletişim araçları olarak da sözlü veya yazılı haber alma imkânı sağlayan teknik araçlar, yayın organı kastedilmektedir. 16. yy. sonu itibarıyla görülmeye başlayan medya kavramı içerisinde televizyon, sinema, basılı yayım, sinema, fotoğraf, reklam gibi sektörler ve dijital medya, sosyal medya gibi alanlar da yer almaktadır (Muşkara 2018, 89-110). Dijitalleşen ve değişen medya, iletişim dünyasında birçok olgunun dönüşümünde de etkili olmuştur. Medya teknolojileri ve internet ağı sayesinde toplumlar, küresel çapta bilgi alışverişi yapabilir duruma gelmiştir. Kültürel aktarım da medya araçları sayesinde yer ve mekân sınırı olmaksızın mobil olarak yapılabilme imkânı bulmuştur. İletişim teknolojileri alanında yaşanan gelişmeler, sosyal iletişim alışkanlıklarının gelişmesini sağlamıştır (Rzayeva 2018, 45-55).

Bireylerin hızlı bir şekilde duygu, düşünce ve bilgi paylaşımına imkân veren sosyal medya (YouTube, Instagram, Facebook, LinkedIn vb.) olarak adlandırılan platformlar oluşmuştur. İçerik üretiminin kullanıcılar tarafından etkileşimli olarak gerçekleştirildiği sosyal medya ortamı günümüzde kültürlerin yayılmasında etkili bir mecra konumundadır (Barlas 2021, 269-285). Sosyal medya, bir anlamda çevrimiçi medya olarak da adlandırılabilir. Herkesin katılımını teşvik edicidir. Oy vermeye, yorum yapmaya, bilgi paylaşımına açıktır. İlgi alanlarına göre topluluk oluşturmaya ve karşılıklı konuşmalara, farklı sitelerle, kaynaklarla bağlantılar kurmaya imkân sağlamaktadır. Sosyal medyanın bütün bu özellikleri küresel olarak kültürleri, yaşam görüşlerini belirlemede önemli role sahiptir (Bulur 2021, 487-501). Somut olmayan kültürel mirasın anlamını, bağlamını ve işlevini izlenebilir kılan videoların yer aldığı sosyal medya platformları yaygın eğitimle birlikte sargın eğitimdeki etki alanını giderek artırmaktadır (Tüzel 2022, 207-221). Özellikle salgın döneminde icrası sürdürülen el sanatlarının aktarımının devamlılığında, yaygınlaşmasında ve ekonomik gelir aracı olmasında dijital platformların önemli katkısı olmuştur (Tüzel 2020, 87-100).

Türk halk kültürünün yaratılıp yaşatıldığı alanlardan olan el sanatları geleneği içerisinde yer alan ebru sanatı, UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi'nde (2021) Türk kâğıt süsleme sanatı olarak kayıtlıdır. Ebru, Orta Asya dillerinden Çağataycada "hare gibi, damarlı" anlamına gelen "ebre"

kelimesinden türetilmiştir. İpek Yolu ile İran'a gelen bu sanat, burada "ebru" (bulutumsu, bulut gibi) olarak isimlendirilmiştir. Yine İran'da bir yakıştırma tamlaması olarak "âb-rû" (su yüzü) olarak anılmıştır. Türkler ile birlikte Anadolu'ya gelen sanat, "ebru" olarak anılmaktadır (Pelit ve Türkoğlu 2019, 101-118). Çeşitli renklerin uyumlu bir araya gelerek ahenkli görsellerin meydana getirildiği estetik bir sanat olan ebru sanatı, fizik ve kimya kurallarının da uygulandığı bir sanat dalıdır (Erdinç 2011, 53-65). Ebru, tekne içerisine kitre ile yoğunlaştırılmış suyun üzerine doğal yöntemlerle hazırlanmış boyaların serpilmesi ve sonrasında boyaların ebru sanatkârı tarafından çalışılmasıyla yapılan desen uygulamasıdır. Su üzerinde oluşturulan desen kâğıt üzerine geçirilir. İlk örnekleri 13. yy. da Orta Asya'da görüldüğü ifade edilen ebru sanatının sonraları İran kültürü aracılığıyla Anadolu'ya yayıldığı bilinmektedir. Yüzyıllar boyunca gelgit, taraklı, hatip, bülbülyuvası, çiçekli gibi pek çok özel ebru çeşidi gelişmiştir. En sık rastlanan desenler ise çiçekler, yapraklar, süslemeler ve ayın ilkdördün halidir. Ebru sanatı, geleneksel olarak usta-çırak ilişkisi içinde uygulamalı eğitim yoluyla aktarılmaktadır. Yaşamın kaynağını temsil eden suyun üzerine serpilerek renklerin estetik uyumu şeklinde oluşan desenler bir defa oluşturulabilmektedir. (T.C. KTB 2021). Ebru sanatı kültürel yaşamda sanatın temsilcileri tarafından atölyelerde, usta öğreticiler tarafından halk eğitimi merkezlerinde, öğretmenler tarafından okullarda ve akranlar arası aktarım şeklinde kuşaklara taşınmaktadır (Aral 2020, 104).

Bu araştırmada ebru sanatının kültürel miras olarak aktarılmasında medyanın etkisi olduğu varsayımı ortaokul düzeyinde belirlenen örneklem üzerinde denetlenmektedir. Amaç, UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi'nde Türk kâğıt süsleme sanatı olarak kayıtlı olan ebru sanatının ortaokul öğrencilerindeki farkındalık durumunda medyanın etkisini tespit etmektir. Türk el sanatlarından ebru sanatının çocukluktan ergenliğe geçiş dönemi nesli olan ortaokul öğrencilerine aktarımında medyanın etkisini tespit etmesi açısından araştırma sonunda elde edilen bulguların somut olmayan kültürel miras çalışmaları ve araştırmalarına katkı sunacağı düşünülmektedir.

2. MATERYAL ve METOT

Araştırmada nitel yöntem olarak kitap, tez ve makaleler incelenmiş doküman analizi yapılmıştır. Nicel araştırma yönteminin de kullanıldığı araştırmada veri toplama aracı olarak çalışmanın hedef ve amaçlarına uygun tespitini yapılabileceği on beş soruluk anket formu kullanılmıştır. Araştırma, 2021-2022 eğitim öğretim döneminde İzmir Buca Özel Sınav Kolejinde öğrenim gören 250 ortaokul öğrencisinin gönüllü katılımıyla

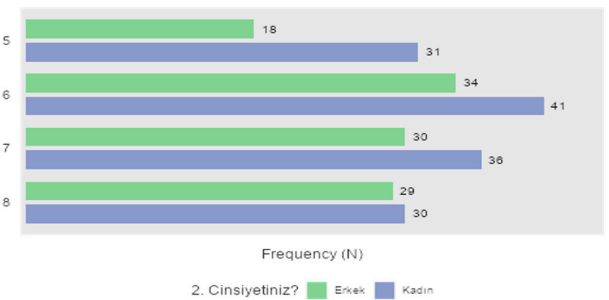
gerçekleşmiştir. Elde edilen veriler Excel, Google Form, Jamovi program ve uygulamalarıyla "oranlama", "yüzde", "aritmetik ortalama", "betimsel analiz" teknikleriyle incelenmiştir. Veriler; öğrencilerin sınıf düzeyleri, cinsiyet oranlarına göre karşılaştırmalı analiz edilmiştir. Programlarla veri analizi yapılırken verilerin validasyonu sağlanmış (Missing datalar ayıklanmış) frekans sayıları cinsiyete ve sınıfa göre kategorilendirilmiştir.

3. BULGULAR

Ebru sanatının ortaokul öğrencilerindeki farkındalık durumunda medyanın etkisini tespit etmek amacıyla hazırlanan veri toplama araçındaki sorulara verilen cevaplar ile elde edilen nicel bulgular analiz edilmiştir. Program ve uygulamalarla tespit edilen oranlar paylaşılarak tablolarla gösterilmiştir.

Tablo 1'de gösterildiği gibi çalışmaya katılan öğrencilerin 249'u cinsiyet bilgisi doldurmuş olup %44,6'sı (111) erkek, %55,4'ü (138) ise kızdır. Tablo 2'de yapılan anket çalışmasına ortaokul 5.sınıf (49 öğrenci, %19,6), 6.sınıf (75 öğrenci, %30), 7.sınıf (66 öğrenci, %26,4) ve 8.sınıf (60 öğrenci, %24) öğrencilerinden oluşan toplam 250 öğrenci katılmıştır. Tablo 3'teki sınıflara göre katılımcı cinsiyet oranlarına bakıldığında 5. sınıf katılımcıların %37'si erkek, %63'ü kız; 6.sınıf katılımcıların %45'i erkek, %55'i kız; 7. sınıf katılımcıların %45'i erkek, %55'i kız; 8. sınıf katılımcıların %49'u erkek, %51'i kız olduğu görülmüştür.

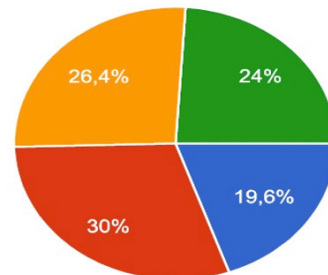
Tablo 1. Öğrencilerin sınıf düzeyi ve cinsiyete göre katılım sayıları Tablo 2. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre katılım yüzdeleri

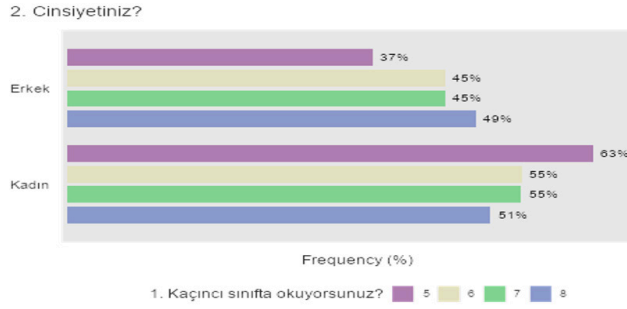

Tablo 2. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre katılım yüzdeleri

1. Kaçınıcı sınıfta okuyorsunuz?

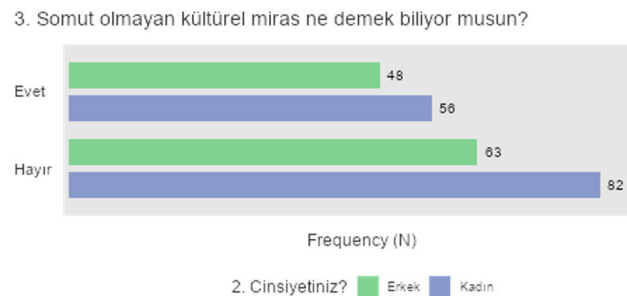
250 yanıt

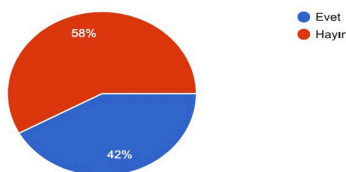
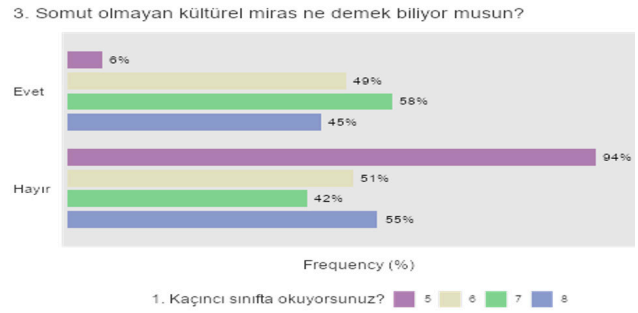
Tablo 3. Sınıflara göre katılımcı cinsiyet oranları**“Somut olmayan kültürel miras ne demek biliyor musunuz?”**

Tablo 4’te öğrencilerin somut olmayan kültürel miras kavramı ile ilgili farkındalık durumları cinsiyetlerine göre gösterilmiş olup buna göre erkek katılımcılardan evet diyenlerin oranının %48 iken hayır diyenlerin oranının %63 olduğu; kız katılımcıların ise evet cevabı verenlerin oranı %56 iken hayır diyenlerin oranının %82 olduğu görülmektedir. Tablo 5’te görüldüğü gibi öğrencilerin somut olmayan kültürel miras kavramı ile ilgili genel farkındalık düzeyi %42’dir. Katılımcı öğrencilerin çoğunluğunun somut olmayan kültürel miras kavramı ile ilgili farkındalık durumlarının düşük oranda olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 6’da gösterildiği gibi somut olmayan kültürel miras kavramının ne demek olduğunu biliyorum cevabı en yüksek oranla 7. sınıflarda çıkmıştır (%58), bunu %49 ile 6. sınıflar, %45 ile 8. sınıflar ve sadece %6 ile 5. sınıflar takip etmektedir.

Tablo 4. Öğrencilerin cinsiyete göre farkındalık sayıları**Tablo 5.** Öğrencilerin genel farkındalık yüzdeleri

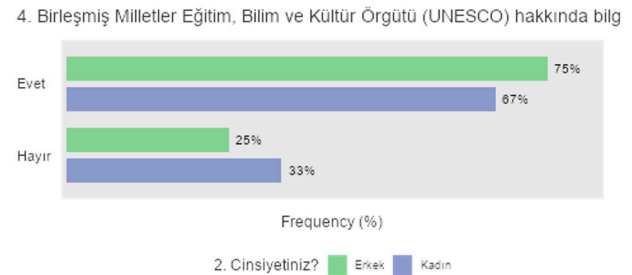
3. Somut olmayan kültürel miras ne demek biliyor musunuz?
250 yanıt

Tablo 6. Öğrencilerin sınıf düzeyine göre farkındalık yüzdeleri**Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) hakkında bilginiz var mı?**

Tablo 7’de öğrencilerin Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) hakkında farkındalık durumları cinsiyetlerine göre gösterilmiş olup buna göre erkek katılımcılardan evet diyenlerin oranının %75 iken hayır diyenlerin oranının %25 olduğu; kız katılımcıların ise evet cevabı verenlerin oranı %87 iken hayır diyenlerin oranının %33 olduğu görülmektedir.

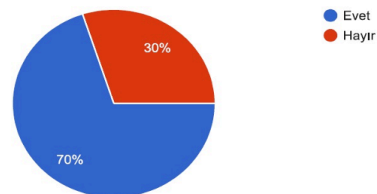
Tablo 8’de görüldüğü üzere Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) hakkında bilgi sahibi olanlar, öğrencilerin %70’ini oluşturmaktadır. Buna göre katılımcıların çoğunluğunun Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) hakkında bilgi sahibi olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 9’a göre ise UNESCO hakkında farkındalık düzeyi en yüksek olanlar %89 ile 6. sınıflardır; 7. sınıfların %79’u, 8. sınıfların %65’i, 5. sınıfların ise sadece %35’i UNESCO hakkında bilgi sahibidir.

Tablo 7. Öğrencilerin cinsiyete göre farkındalık sayıları**Tablo 8.** Öğrencilerin genel farkındalık yüzdeleri

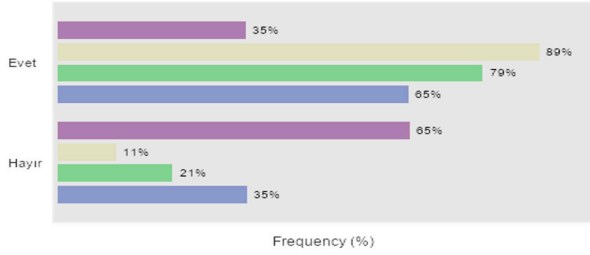
4. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) hakkında bilginiz var mı?

250 yanıt

Tablo 9. Öğrencilerin sınıf düzeyine göre farkındalık yüzdeleri

4. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) hakkında bilgi

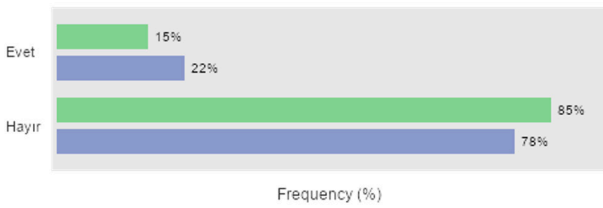
1. Kaçınıncı sınıfta okuyorsunuz? 5 6 7 8

UNESCO'nun İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi'nde ebru sanatının yer aldığını biliyor musunuz?

Tablo 10'da öğrencilerin UNESCO'nun İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi'nde ebru sanatının yer alması hakkında farkındalık durumları cinsiyetlerine göre gösterilmiş olup buna göre erkek katılımcılardan evet diyenlerin oranının %15 iken hayır diyenlerin oranının %85 olduğu; kız katılımcıların ise evet cevabı verenlerin oranı %22 iken hayır diyenlerin oranının %78 olduğu görülmektedir. Tablo 11'e göre UNESCO'nun İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası (SOKÜM) Temsilî Listesi'nde ebru sanatının yer aldığını bilenlerin oranı ise sadece %18,9'dır. 249 öğrenci bu soruya yanıt vermiş olup 47'si UNESCO'nun İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi'nde ebru sanatının yer aldığını ile ilgili fikir sahibidir. Tablo 12'ye göre ise UNESCO'nun İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi'nde ebru sanatının yer alması hakkında farkındalık düzeyi en yüksek olanlar %21 ile 6. ve 7. sınıflardır; onları %16 ile 5. sınıflar, %15 ile 8. sınıflar takip etmektedir.

Tablo 10. Öğrencilerin cinsiyete göre farkındalık sayıları

5. UNESCO'nun Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) Listesinde ebru s

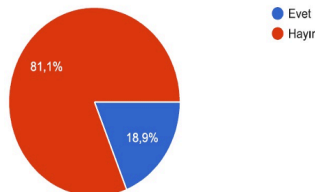

2. Cinsiyetiniz? Erkek Kadın

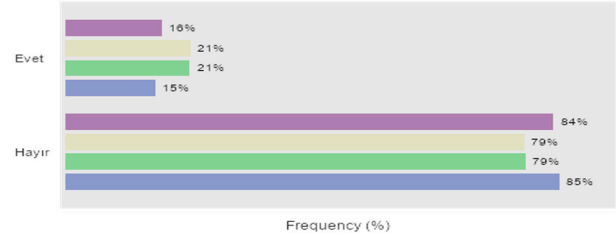
Tablo 11. Öğrencilerin genel farkındalık yüzdeleri

5. UNESCO'nun Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) Listesinde ebru sanatının yer aldığını biliyor musunuz?

249 yanıt

Tablo 12. Öğrencilerin sınıf düzeyine göre farkındalık yüzdeleri

5. UNESCO'nun Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) Listesinde ebru s

Frequency (%)

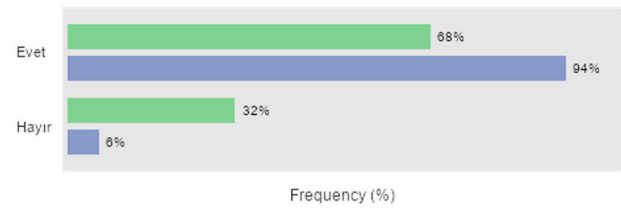
1. Kaçınıncı sınıfta okuyorsunuz? 5 6 7 8

Ebru sanatı hakkında bilgi sahibi misiniz?

Tablo 13'e göre ebru sanatı ile ilgili bilgi sahibi olduğunu belirten kızların oranı %94 iken erkeklerde bu oran %68'dir. Tablo 14'te gösterildiği gibi ebru sanatı ile ilgili bilgi sahibi olduğunu söyleyen öğrencilerin oranı %82,7'dir. 249 öğrenci soruya yanıt vermiş olup 206'sı bilgi sahibi olduğunu belirtmiştir. Tablo 15'e göre ise ebru sanatı hakkında bilgi sahibi olanların sınıf düzeyine göre farkındalık oranı en yüksek olanlar %85 ile 7. ve 8. sınıflardır; onları %83 ile 6. sınıflar, %77 ile 5. sınıflar takip etmektedir.

Tablo 13. Öğrencilerin cinsiyete göre farkındalık sayıları

6. Ebru sanatı hakkında bilgi sahibi misiniz?

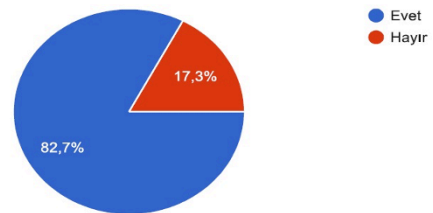
Frequency (%)

2. Cinsiyetiniz? Erkek Kadın

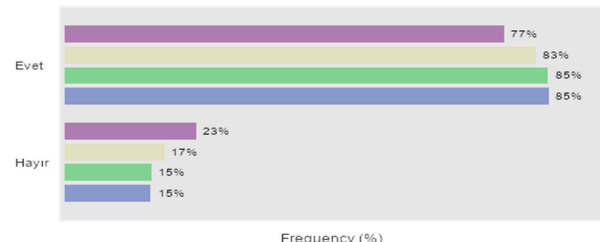
Tablo 14. Öğrencilerin genel farkındalık yüzdeleri

6. Ebru sanatı hakkında bilgi sahibi misiniz?

249 yanıt

Tablo 15. Öğrencilerin sınıf düzeyine göre farkındalık yüzdeleri

6. Ebru sanatı hakkında bilgi sahibi misiniz?

Frequency (%)

1. Kaçınıncı sınıfta okuyorsunuz? 5 6 7 8

Ebru sanatı ile ilgili bilgileri nereden elde ettiniz?

Tablo 16'da soruya cevap verirken cinsiyetlerini belirtenler arasındaki oranlamaya göre bilgileri okuldan elde edenlerin kız/erkek oranı 68/60; aileden bilgi elde edenlerin kız/erkek oranı 37/15 olurken sosyal medyadan bilgi edinilenlerin kız/erkek oranı 14/12 olarak saptanmıştır. Arkadaşlarından edinilenlerin kız/erkek oranı 7/0; filmlerden edinilenlerin kız/erkek oranı 1/1; gezi 1/2; haberler 2/4; resim kursu ise 1/0 olarak oranlanmıştır.

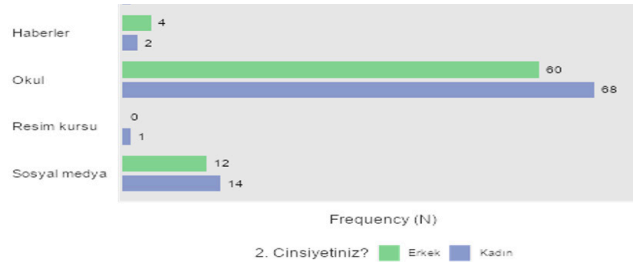
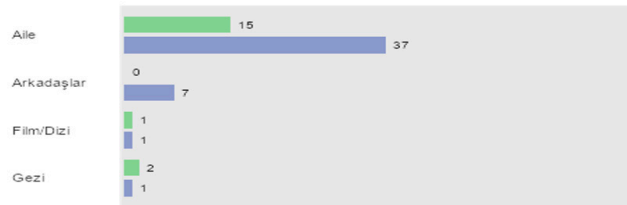
Tablo 17'de gösterildiği gibi ebru sanatı ile ilgi bilgileri %72,1'lik en yüksek oran ile 163 öğrenci okuldan elde ettiklerini belirtmişlerdir. İkinci sırada sosyal medya gelmektedir. 112 öğrenci (%49,6) ebru sanatı ile ilgili bilgileri sosyal medyadan edindiklerini bildirmişlerdir. Bu sıralamada aile 53 öğrenci ile (%23,5) üçüncü sırada yer almaktadır. Arkadaşlar ve haberler 25'er kişi ile (%11,1); film/dizi 17 kişi (%7,5); resim ve ebru kursları 1'er kişi (%1,1) olarak belirlenmiştir.

Tablo 18'deki öğrencilerin sınıf düzeylerine göre farkındalık yüzdeleri verilmiştir. Buna göre ebru hakkında bilgiyi 5.sınıfların %57'si okuldan, %26'sı aileden, %16'sı ise sosyal medyadan edinmişlerdir. Bu oranları arkadaş, film/dizi, gezi takip etmektedir. Ebru hakkında bilgiyi 6. sınıfların %53'ü okuldan, %22'si aileden, %9'u ise sosyal medyadan edinmişlerdir. Bu oranları arkadaş haberler ve arkadaş takip etmektedir. 7. sınıfların %58'i okuldan, %22'si aileden, %12'si ise sosyal medyadan edinmişlerdir. Bu oranları arkadaş ve gezi takip etmektedir. 8. sınıfların %59'u okuldan, %25'i aileden, %9'u ise sosyal medyadan edinmişlerdir. Bu oranları haberler ve film/dizi takip etmektedir.

"Ebru sanatı ile ilgili bilgileri nereden elde ettiniz?" sorusuna "sosyal medya" olarak cevap verenlerden seçenklere konulan dört sosyal medya (Instagram, YouTube, Facebook, Twitter) seçeneğinden uygun olanları işaretlemeleri istenmiştir. 112 öğrencinin birden çok seçeneği işaretleyebildiği soruda Tablo 9'da gösterildiği gibi en sık %73,2 (82 öğrenci) YouTube, 2. sıklıkla %50,9 (57 öğrenci) ise Instagram'ın kullanıldığı, Facebook ve Twitter'ın sadece birer kişi tarafında işaretlendiği (%0,9) görülmüştür.

Tablo 16. Öğrencilerin cinsiyete göre farkındalık sayıları

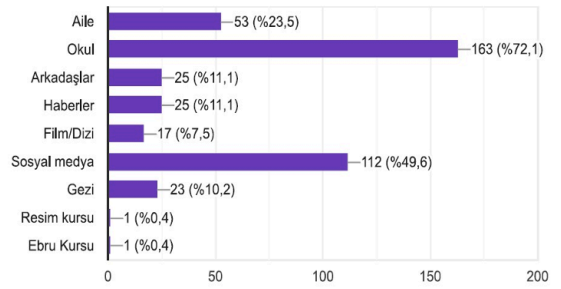
7. Ebru sanatı ile ilgili bilgileri nereden elde ettiniz?

Tablo 17. Öğrencilerin genel farkındalık yüzdeleri

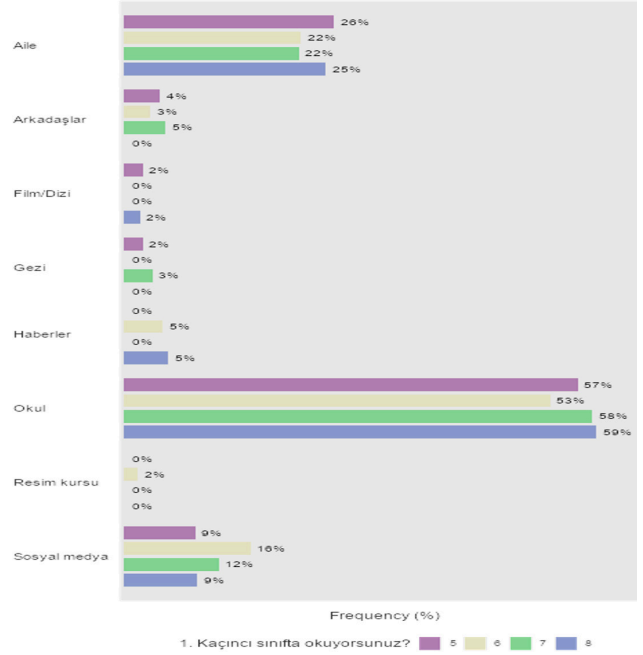
7. Ebru sanatı ile ilgili bilgileri nereden elde ettiniz?

226 yant

Tablo 18. Öğrencilerin sınıf düzeyine göre farkındalık yüzdeleri

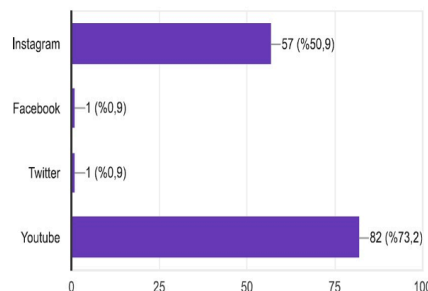
7. Ebru sanatı ile ilgili bilgileri nereden elde ettiniz?

Tablo 19. Cevap sosyal medya ise tercih oranları

8. Cevabınız sosyal medya ise;

112 yant

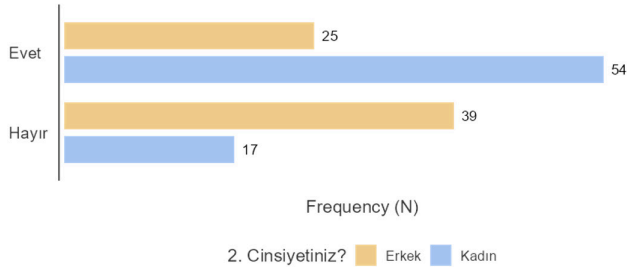

Ebru sanatı yapılışını yakından hiç izlediniz mi?

Tablo 20'ye göre ebru yapılışını yakından izlediğini belirten kızların oranı %54 iken erkeklerde bu oran %25'tir. Tablo 21'deki genel farkındalık yüzdelerine bakıldığında ebru yapılışını yakından izlediğini söyleyen öğrencilerin oranı %66,4'tür. Tablo 22'ye göre ise ebru sanatının icrasını yakından izleyenlerin sınıf düzeyine göre farkındalık oranı en yüksek olanlar %23 ile 6. ve 7. sınıflardır; onları %20 ile 8. sınıflar, %14 ile 5.sınıflar takip etmektedir.

Tablo 20. Öğrencilerin cinsiyete göre farkındalık sayıları

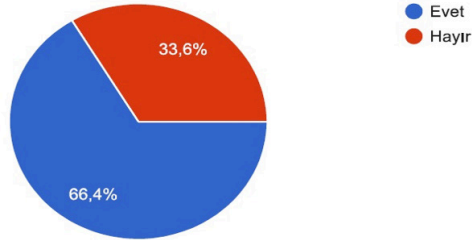
9. Ebru sanatı yapılışını yakından hiç izlediniz mi?

Tablo 21. Öğrencilerin genel farkındalık yüzdeleri

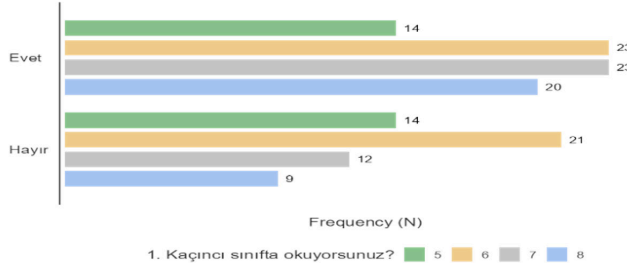
9. Ebru sanatı yapılışını yakından hiç izlediniz mi?

250 yanıt

Tablo 22. Öğrencilerin sınıf düzeyine göre farkındalık yüzdeleri

9. Ebru sanatı yapılışını yakından hiç izlediniz mi?

“Ebru sanatı ile ilgili video seyrettiniz mi?”

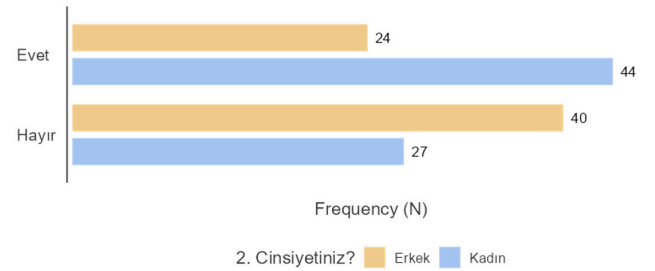
Tablo 23'e göre ebru sanatı ile ilgili video seyrettiğini belirten kızların oranı %44 iken erkeklerde bu oran %24'tür. Tablo 24'teki genel farkındalık yüzdelerine bakıldığında ebru sanatı ile ilgili video seyrettiğini belirten öğrencilerin oranı %61,2'dir. 250 öğrencinin 153'ü ebru sanatı ile ilgili video izlemiştir.

Tablo 25'e göre ise ebru sanatı ile ilgili video izleyenlerin sınıf düzeyine göre oranı en yüksek olanlar %22 ile 6. sınıflardır; onları %18 ile 8. sınıflar, %15 ile 7.sınıflar; %14 ile 5.sınıflar takip etmektedir.

“Ebru sanatı ile ilgili video seyrettiniz mi?” sorusuna “evet” cevabı veren 153 öğrencinin videoyu hangi platformlardan izlediklerini tespit etmek amacıyla katılımcılardan seçeneklere konulan dört sosyal medya (Instagram, YouTube, Facebook, Twitter) seçeneğinden uygun olanları işaretlemeleri istenmiştir. Birden çok seçeneğin işaretlenebildiği, öğrencilerin sosyal medya kullanımı ile ilgili fikir veren soruya verilen cevaplar Tablo 26'da gösterilmiştir. Öğrencilerin 130'u (%85) YouTube, 47'si (%30,7) Instagram'ı kullandığını belirtmiş, birer öğrenci Twitter ve Facebook'u işaretlemiştir.

Tablo 23. Öğrencilerin cinsiyete göre farkındalık sayıları

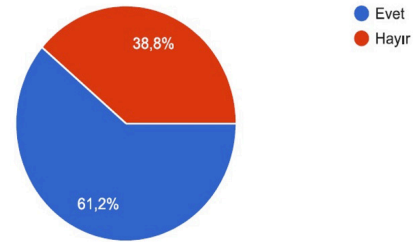
10. Ebru sanatı ile ilgili video seyrettiniz mi?

Tablo 24. Öğrencilerin genel farkındalık yüzdeleri

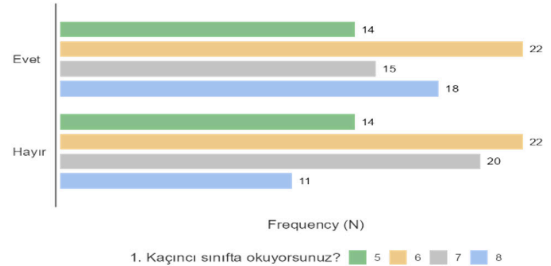
10. Ebru sanatı ile ilgili video seyrettiniz mi?

250 yanıt

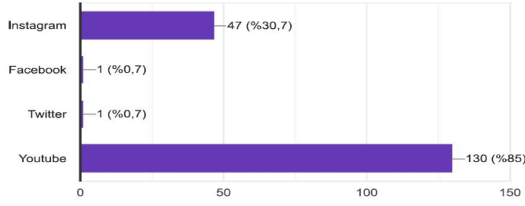
Tablo 25. Öğrencilerin cinsiyete göre farkındalık sayıları

10. Ebru sanatı ile ilgili video seyrettiniz mi?

Tablo 26. Cevap video seyretme “evet” ise tercih oranları

11. Cevabınız evet ise
153 yanıt

“Ebru sanatı yaptınız mı?”

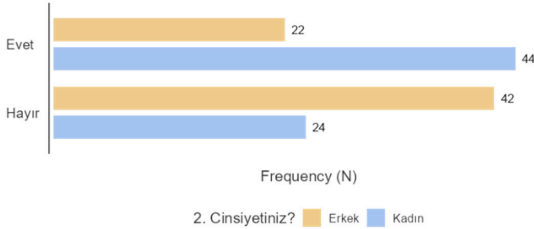
Tablo 27’de öğrencilerin cinsiyete göre ebru sanatı yapma durumları görülmektedir. Buna göre ebru sanatı yaptığını belirten kızların oranı %44 iken erkeklerde bu oran %22’dir.

Tablo 28’deki genel farkındalık yüzdelerine bakıldığında ebru sanatı yaptığını belirten öğrencilerin oranı %58,8 (147 öğrenci) iken öğrencilerin %41,2’si (103 öğrenci) ebru sanatı yapmadığını belirtmiştir.

Tablo 29’a göre ise ebru sanatı yapmış olanların sınıf düzeyine göre oranı en yüksek olan grup %23 ile 7. sınıflardır; onları %21 ile 6. sınıflar, %14 ile 5.sınıflar; %9 ile 8.sınıflar takip etmektedir.

Tablo 27. Öğrencilerin cinsiyete göre farkındalık sayıları

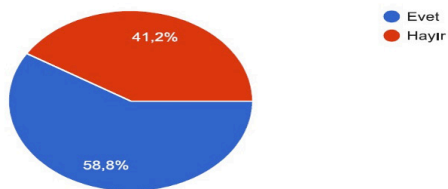
12. Ebru sanatı yaptınız mı?

Tablo 28. Öğrencilerin genel farkındalık yüzdeleri

12. Ebru sanatı yaptınız mı?

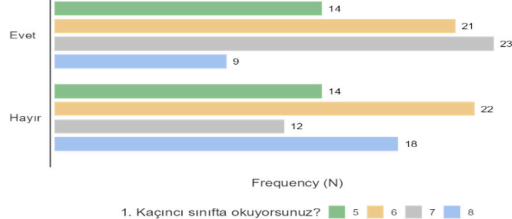
250 yanıt

Tablo 29. Öğrencilerin sınıf düzeyine göre farkındalık yüzdeleri

12. Ebru sanatı yaptınız mı?

250 yanıt

“Ailenizde ebru sanatı yapan kimse var mı?”

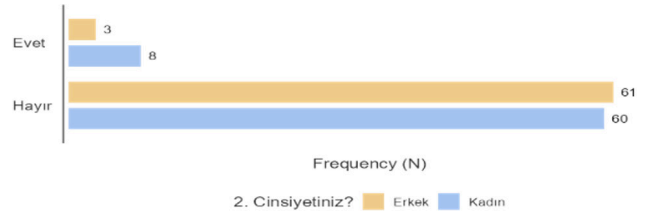
Tablo 30’da öğrencilerin cinsiyete göre ebru sanatı yapma durumları görülmektedir. Ailede ebru sanatı yapanların olduğunu belirten kızların oranı %8 iken erkeklerde bu oran %3’tür.

Tablo 31’deki genel farkındalık yüzdelerine bakıldığında ailesinde ebru sanatı yapan kişilerin olduğunu belirten öğrencilerin oranı %15,6 (39 öğrenci) iken öğrencilerin %84,4’ü (211 öğrenci) ailede ebru sanatı yapan kimsenin olmadığını belirtmiştir.

Tablo 32’ye göre ise ailesinde ebru sanatı yapan kişileri olanların sınıf düzeyine göre oranı en yüksek olan grup %6 ile 5. sınıflardır; onları %3 ile 6. sınıflar, %2 ile 7.sınıflar; %1 ile 8.sınıflar takip etmektedir.

Tablo 30. Öğrencilerin cinsiyete göre farkındalık sayıları

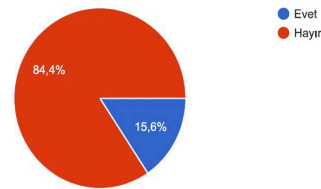
13. Ailenizde ebru sanatı yapan kimse var mı?

Tablo 31. Öğrencilerin genel farkındalık yüzdeleri

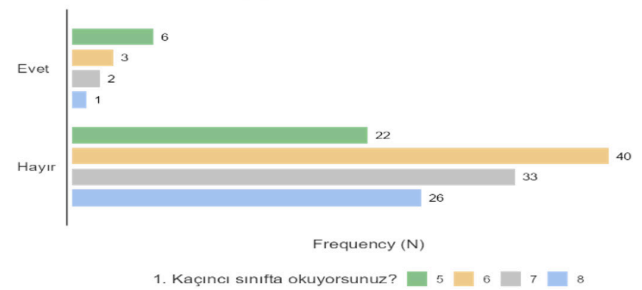
13. Ailenizde ebru sanatı yapan kimse var mı?

250 yanıt

Tablo 32. Öğrencilerin sınıf düzeyine göre farkındalık yüzdeleri

13. Ailenizde ebru sanatı yapan kimse var mı?

“Ebru sanatı yapmak ister misiniz?”

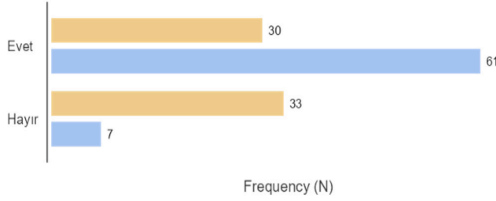
Tablo 33’te öğrencilerin cinsiyete göre ebru sanatı yapmak isteme durumları görülmektedir. Ebru sanatı yapmak isteyen kızların oranı %61 iken erkeklerde bu oran %30’dur.

Bu soruyu 249 öğrenci cevaplamış olup Tablo 34’teki genel farkındalık yüzdelerine bakıldığında ebru sanatı yapmak istediğini belirten öğrencilerin oranı %73,1 (182 öğrenci) iken öğrencilerin %26,9’u (67 öğrenci) ebru sanatı yapmak istemediğini belirtmiştir.

Tablo 35’e göre ise ailesinde ebru sanatı yapmak isteyenlerin sınıf düzeyine göre oranı en yüksek olan grup %27 ile 7. sınıflardır; onları %25 ile 6. sınıflar, %22 ile 5.sınıflar; %18 ile 8.sınıflar takip etmektedir.

Tablo 33. Öğrencilerin cinsiyete göre farkındalık sayıları

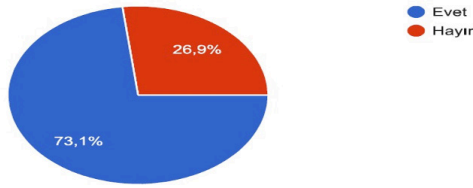
14. Ebru sanatı yapmak ister misiniz?

2. Cinsiyetiniz? Erkek Kadın

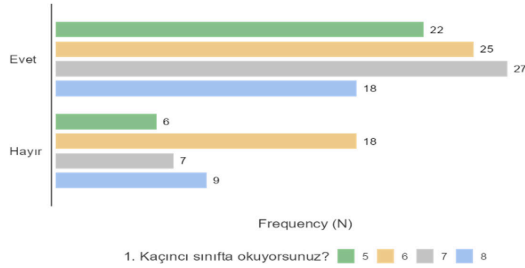
Tablo 34. Öğrencilerin genel farkındalık yüzdeleri

14. Ebru sanatı yapmak ister misiniz?
249 yanıt

Tablo 35. Öğrencilerin sınıf düzeyine göre farkındalık yüzdeleri

14. Ebru sanatı yapmak ister misiniz?

1. Kaçınıncı sınıfta okuyorsunuz? 5 6 7 8

“Okullarda ebru sanatının seçmeli ders olarak eklenmesini ister misiniz?”

Tablo 36’da öğrencilerin cinsiyete göre ebru sanatını okullarda seçmeli ders olarak görmek isteme durumları görülmektedir. Ebru sanatının seçmeli ders olarak görmek isteyen kızların oranı %55 iken erkeklerde bu oran %24’tür.

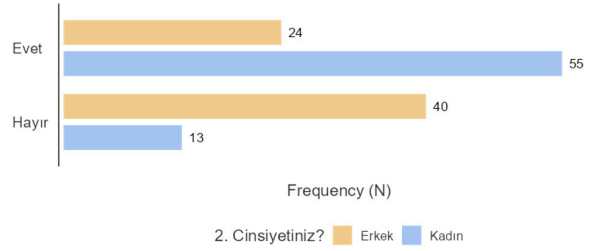
Tablo 37’deki genel farkındalık yüzdelerine bakıldığında ebru sanatını okullarda seçmeli ders olarak görmek isteyen öğrencilerin oranı %65,2 (163 öğrenci) iken öğrencilerin %34,8’u (87 öğrenci) ebru sanatını okullarda seçmeli ders

olarak görmek istemediğini belirtmiştir.

Tablo 38’e göre ise ebru sanatını okullarda seçmeli ders olarak görmek isteyenlerin sınıf düzeyine göre oranı en yüksek olan grup %22 ile 5. sınıflardır; onları %21 ile 6. sınıflar, %19 ile 7.sınıflar; %18 ile 8.sınıflar takip etmektedir.

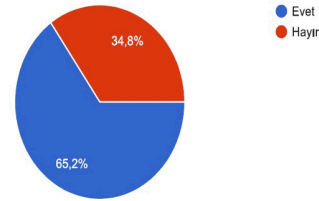
Tablo 36. Öğrencilerin cinsiyete göre farkındalık sayıları

15. Okullarda ebru sanatının seçmeli ders olarak eklenmesini is

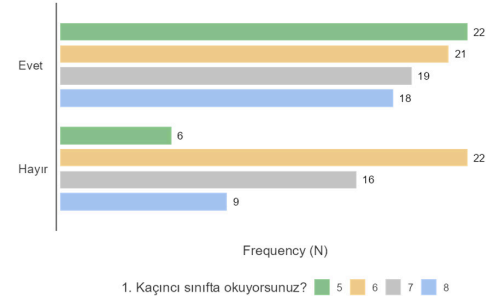
Tablo 37. Öğrencilerin genel farkındalık yüzdeleri

15. Okullarda ebru sanatının seçmeli ders olarak eklenmesini ister misiniz?
250 yanıt

Tablo 38. Öğrencilerin sınıf düzeyine göre farkındalık yüzdeleri

15. Okullarda ebru sanatının seçmeli ders olarak eklenmesini is

2. SONUÇ ve TARTIŞMA

Somut olmayan kültürel miras unsurlarından ebru sanatının ortaokul öğrencilerindeki farkındalık durumunda medyanın etkisinin öncelikli olarak araştırıldığı çalışmada bulgulardan elde edilen bilgilere göre ortaokul öğrencilerinin somut olmayan kültürel miras kavramıyla ilgili bilgi düzeylerinin düşük olduğu anlaşılmıştır. SOKÜM unsurlarından ebru sanatı ile ilgili bilgilerinin ve sanata ilgilerinin yüksek olduğu görülmüştür. Öğrencilerin ebru sanatı ile ilgili bilgi ve farkındalıklarının büyük oranda öncelikle okulda daha sonra sosyal medya aracılığıyla olduğu sonrasında aile, arkadaş ve diğer iletişim araçlarının etkili olduğu tespit edilmiştir. Ebru sanatının aktarımında haber, film/dizi, kitap vb. medya

araçlarının sosyal medya ile karşılaştırıldığında son derece arka planda kaldığı görülmektedir. Yine sosyal medyanın ortaokul öğrencileri arasındaki kullanımının yaygın olduğu ve öncelikle YouTube ve Instagram kullanımının diğer sosyal medya araçlarına göre daha fazla kullanıldığı, hatta neredeyse sadece iki sosyal medya platformunun kullanıldığı söylenebilir. Araştırma sonuçlarında görülmektedir ki somut olmayan kültürel mirasın aktarılması ve korunmasında okullar önemini korumakla birlikte iletişim araçları, medya- özellikle video paylaşım platformları ve sosyal medya- kültür aktarımı açısından önemli yer edinmiştir. Dijital teknolojilerin yaygınlaşması somut olmayan kültürel mirasın yerel aktarımı ile beraber dünyanın her köşesine ulaşmasına imkân vermektedir. Kültürel miras unsurları kayıt içerikleriyle depolanabilmekteyken internet ağı sayesinde insanlar, kültürel unsurların yer aldığı içeriklere kolay, hızlı ve ekonomik bir şekilde ulaşabilmektedir.

KAYNAKLAR

- Aral, A. E. (2020). “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Eğitimi ve Kültürel Aktarımı: Türkiye Örneği”. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara-Türkiye, 104.
- Barlas, N. (2021). “Siyasal İletişimde Dijitalleşme: 24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Twitter Analizi”. Yeni Medya Elektronik Dergisi, 5 (3): 269-285
- Bulur, N. (2021). “Covid-19 Sürecinde Sosyal Medya Uygulamaları ve Karşı Gözetim Stratejileri: Nitel Bir Araştırma”. İletişim Çalışmaları Dergisi, 7 (3): 487-501
- Ekici, M. (2008). “Geleneksel Kültürü Güncellemek Üzerine Bir Değerlendirme”. Millî Folklor (80): 33-38.
- Erdoğan, Ü. (2011). “Ebru Sanatında Necmettin Okyay’ın Mehmet Hatip Efendi’den Öykünme İzleri”. Türk Sanatları Araştırmaları Dergisi, 1(1): 53-65.
- Gündüz Alptürker, İ., Gök, T., Alptürker, H. (2021). “Somut Olmayan Kültürel Miras Farkındalığının Bilinirlik ve Deneyimleme Açısından Değerlendirilmesi”. Millî Folklor (17): 16-31.
- Gündüz Alptürker, İ., Gök, T., Gürçayır, S. (2011). “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi Üzerine Eleştirel Bir Okuma”. Millî Folklor 23 (92): 5-12.
- Muşkara, Ü. (2018). “Yeni Medyanın Kültürel Miras Konulu Uygulamaları”. Erdem, (73): 89-110.
- Oğuz, Ö. (2009a). Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?: Geleneksel Yayınları. Ankara-Türkiye
- Oğuz, Ö. (2009b). “Somut Olmayan Kültürel Miras ve Kültürel İfade Çeşitliliği”. Millî Folklor, (82): 6-13.
- Oğuz, Ö. (2013). “Terim Olarak Somut Olmayan Kültürel Miras”. Millî Folklor, (100): 5-13.
- Ölçer Özünel, E. (2019). “Gelenğin Geleceği: Somut Olmayan Kültürel Miras Unsuru Olarak Aşıcılık”.
- AHBV Edebiyat Fakültesi Dergisi, (1): 39-45.
- Bu bağlamda dijital kütüphane, müze ve folklor arşivlerine erişim imkânları somut olmayan kültürel miras unsurlarının dijital platformlar aracılığıyla eğitim öğretim ortamlarına görsel olarak taşınmasını sağlamaktadır. Somut olmayan kültürel miras unsurlarından ebru sanatı üzerinden yapılan bu çalışmada incelenen dokümanlar ve bulgular doğrultusunda örneklem grubu oluşturan ortaokul öğrencilerimizden alınan verilere göre söylenebilir ki medya, özellikle -YouTube ve Instagram başta olmak üzere- sosyal medya kanalları kültürel farkındalık oluşturmada etkilidir. Sosyal medya kanallarının eğitim ve kültürel unsurların tanıtımı amacıyla kullanımının yaygınlaştırılması önerilebilir.
- Pelit, E., Türkoğlu, T. (2019). “Somut Olmayan Kültürel Miras Değerlerinin Turizme Yansımaları Ebru Sanatı Üzerine Bir İnceleme”. Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi, 3 (1): 101-118.
- Rzayeva, S. (2018). “Küreselleşme Kapsamında İletişim Teknolojileri ve Somut Olmayan Kültürel Miras İlişkisi”. Asya Studies-Academic Social Studies/Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5(5): 45-55 Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/asya/issue/39487/416771> Son Erişim Tarihi: 19.06.2022.
- T.C. Kültür Bakanlığı. Ebru: Türk Kağıt Süsleme Sanatı. Erişim adresi: <https://aregem.ktb.gov.tr/TR-202375/ebru--turk-kagit-susleme-sanati.html> Son erişim tarihi: 8.9.2021.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.(2014). UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Mirası Temsili Listesi. Erişim adresi: <https://bit.ly/3zJcAwa> Son erişim tarihi: 28.9.2021.
- TDK. (2011). Güncel Türkçe Sözlük.Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>. Son erişim tarihi: 5.9.2021.
- Tüzel, B. (2020). “Covid-19 Salgını Sürecinde El Sanatları Geleneği Deneyimleri”. Millî Folklor, 16: 87-100. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/millifolklor/issue/56908/772585> Son Erişim Tarihi: 19.06.2022.
- Tüzel, B. (2022). “Ebru Sanatı Geleneğine İlişkin Netnografik Bir Analiz: YouTube’da Koruma ve Aktarım”. Millî Folklor, (133): 207-221. Erişim adresi: <https://www.millifolklor.com/> Son Erişim Tarihi: 19.06.2022.
- UNESCO Türkiye Millî Komisyonu. (ty.). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi. Erişim adresi: <https://www.unesco.org.tr/Pages/158/177/S%C3%B6zle%C5%9Fmeler> Son erişim tarihi: 19.06.2022.